

(/)

 (/)

> Royal historie, adel, herregårde ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri)

[borger-landbrug-handvaerk-industri](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri))

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Danmarks Herregårde - Slesvig og Holsten

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/herregaardshistorie-16>)

Danmarks Herregårde - Slesvig og Holsten

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 863

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde-slesvig-og-holsten>) **t** (<https://twitter.com/home?status=.> Aktiviteten kan ses på <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde->

slesvig-og-holsten) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde-slesvig-og-holsten&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde-slesvig-og-holsten&title=)

[og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde-slesvig-og-holsten&title=\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/danmarks-herregaarde-slesvig-og-holsten&title=)

Niels Peter Stilling

Danmarks Herregårde – Slesvig og Holsten

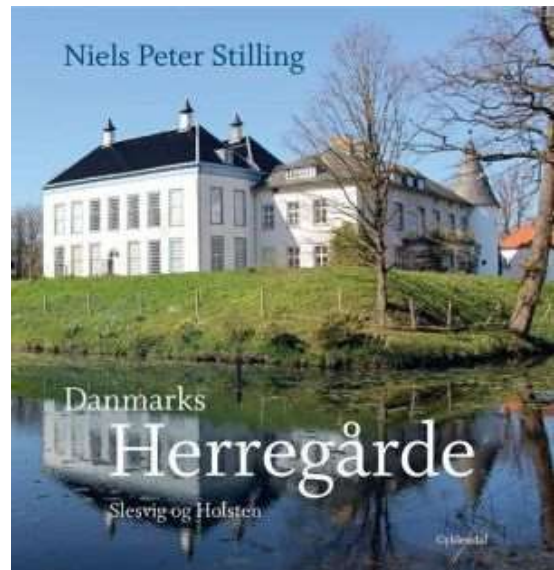
Gyldendal. 432 sider. rigt ill. 299,95 kr.

Af Poul Ulrich Jensen

Med bindet om herregårdene i Slesvig og Holsten afsluttes pragtværket om Danmarks herregårde på fornemste vis. Historiker og ph.d. Niels Peter Stilling har i fire tidligere udgivelser været rundt på Sjælland, Fyn og i Skåne og Jylland men heldigvis valgt også at tage en tur til de tidligere hertugdømmer mod syd. Det er blevet til en beskrivelse af ikke mindre end 73 herregårde, hvoraf de 33 er beliggende i det gamle Slesvig mellem Kongeåen og Ejderen, 38 i Holsten samt to i det Lauenburg, der i 1876 blev indlemmet i Schleswig-Holstein. Områdets lange historie som kampplads mellem Danmark og Tyskland var præget af stridigheder mellem adelsfolk, fyrster og den danske kongemagt, og det er farverige personligheder, der gennem tiden har ejet de statelige ejendomme. Adskillige af dem har spillet markante roller i de talrige krigshandlinger og opnået høje embeder og stor indflydelse på den danske stats styrelse.

Allerede i 1326 blev det i en håndfæstning slået fast, at Slesvig og Danmark ikke måtte forenes, og i 1460 indeholdt en traktat mellem kong Christian 1. og repræsentanter for den slesvig-holstenske adel den klausul, at Slesvig og Holsten for altid skulle forblive udelt sammen. Brikkerne var lagt til komplicerede politiske krumspring og juridiske forviklinger i et dynastisk og forvaltningsmæssigt kludetæppe, hvor handlekraftige adelsmænd kunne opnå store gevinster. Det gjaldt ikke mindst den holstenske herremand og feltherre Johan Rantzau, der med sin indsats under borgerkrigen, kendt som Grevens Fejde, i 1534-36, hjalp Christian 3. på den danske trone. Hermed var vejen banet for Reformationens indførelse, hvor den katolske kirke mistede sit kirke- og klostergods, der overgik til kongen og adelstanden. Slutningen af 1500-tallet blev en god tid, hvor overdådige herresæder skød op, ikke mindst i hertugdømmerne, men festen fik en ende med 1600-tallets krige.

De gode tider vendte tilbage, da slutningen på Store Nordiske Krig i 1721 blev fulgt af en lang fredsperiode, hvor hertugdømmernes adelsfolk ikke bare byggede på livet løs, men også med slægterne Moltke, Bernstorff og Reventlow tog et fast greb om Enevældens magtapparat. Den nære tilknytning til regeringen i København varede ved til 1830'erne, men da havde Danmarks store nedtur med nederlag i Napoleonskrigene, statsbankerot og afsætningskrise i landbruget for alvor taget fart, og de økonomiske chokbølger ramte også hertugdømmernes storlandbrug og herregårde hårdt. Forbindelsen med den skrantende stat nord for Kongeåen sang imidlertid på sidste vers, og med det danske nederlag til Preussen og Østrig i 1864 var det slut med fortidens endeløse diskussioner om hertugdømmernes tilhørsforhold. De blev nu indlemmet i Preussen og senere en del af det tyske kejserrige. Godsejerstanden, der ejede flertallet af herresæderne syd for Kongeåen, fandt sig godt til rette med de nye tider, der dog endte som en overlevelseskamp under 1. og især 2. verdenskrig.

Niels Peter Stilling væver med sikker hånd sin omhyggelige gennemgang af de enkelte herregårde og deres ejerskab, arkitektur og økonomiske op- og nedture ind i det omstridte grænselands komplicerede historie. I Slesvig blev langt de fleste anlagt allerede i 1300-tallet, hvor de urolige tider krævede solide forsvarsværker, men der findes ingen velbevarede middelalderlige herregårdsbygninger. De upraktiske borganlæg er i senere tider med fred og velstand blevet ombygget til mere prangende og behagelige beboelser. I slutningen af 1500-tallet var det renæssancens arkitektur, der slog igennem, og her er det bedst bevarede eksempel herregården Roest, der ud over sin fine tofløjede hovedbygning byder på nogle temmelig spektakulære ejere. Det var slægten Rumohr, der viste, hvad datidens storgodsejere kunne slippe afsted med. Asmus Rumohr, der overtog Roest i 1565, tog sin rolle som ejer af den nærliggende kirke i Kappel så alvorlig, at det var en særdeles farlig opgave at være præst her. Faktisk livsfarlig, for herremanden lod en præst myrde, og i forbindelse med den efterfølgende proces brød hans folk ind i kirkens sakristi og ødelagde præstekaldets arkiv. Sagen blev herefter opgivet, og han kunne hellige sig byggeriet og godsdriften.

I slutningen af 1600-tallet tog barokken over i herregårdsarkitekturen, og i det nuværende Sønderjylland er Schackenberg den ældste repræsentant for denne byggestil. Bygherren Hans Schack fik af kong Frederik 3. overdraget slottet, der var lagt i ruiner under Svenskekrigen, som tak for sin ledelse af Københavns forsvar i 1658-59. Ejerskabet strakte sig gennem 11 slægtled over mere end 300 år indtil 1978, hvor den barnløse lensgreve Hans Schack valgte at overdrage slægtsgodset til kongehuset. Det blev prins Joachim, der efter en landbrugsuddannelse overtog Schackenberg i 1993. Han opgav dog tilværelsen som landmand i 2014 og overlod slottet til en fond. Det royale ejerskab har været stærkt medvirkende til en stor interesse fra offentligheden, der kan bese dele af den storslåede og rigt møblerede hovedbygning på rundvisninger. Og prins Joachim råder fortsat over en bolig i sydfløjen.

Holsten er noget tyndere besat med herresæder fra baroktiden, men rummer til gengæld nogle af de mest spektakulære. Borstel syd for Bad Segeberg er periodens fornemste, ifølge Niels Peter Stillings beskrivelse et senbarokt mesterværk, hvis hovedbygning blev indviet i 1751. Bygherren Friedrich von Buchwalds datter blev samme år gift med ingen ringere end J.H.E. Bernstorff, der som minister med en klog udenrigspolitik holdt Danmark neutral igennem tidens talrige europæiske konflikter. Bernstorffslægten afhændede godset i 1798, og det led senere en omtumlet skæbne med spekulanter og fallenter som ejere. I nyere tid dannede den smukke hovedbygning ramme om et børnehjem, en arbejdsanstalt for unge kvinder under nazismen og efter 2. verdenskrig et medicinsk forskningscenter.

De store landboreformer, der i løbet af 1700-tallets anden halvdel slog igennem i både Danmark og hertugdømmerne satte for alvor gang i herregårdsbyggeriet. Klassicistiske pragthuse med søjler og pompøse indgangspartier blev synlige resultater af den velstand, der varede ved til nederlag i Napoleonskrigene og efterfølgende lavkonjunktur. Således afspejler det gamle grænselands herregårde områdets omskiftelige historie med ejernes magt og rigdom, vekslede med krige og fallitter. Næsten alle har overlevet de mange omskiftelser og står i dag som fremragende repræsentanter for forskellige stilarters arkitektur.

Det er en spændende og lærerig rundtur, Niels Peter Stilling tager læseren med på til herregårdene i Slesvig og Holsten, og man må næsten beklage, at den fornemme serie nu er nået til sidste bind. Det er som de foregående overdådigt illustreret med forfatterens egne fotos af de imponerende bygninger og deres omgivelser. Bogen kan anbefales på det varmeste.

[Historie-online.dk, den 23. juni 2021]